

ה. מצוה להרבות בסעודת פורים. ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת. ומן הדין אין סעודת פורים צריכה פת, אולם לכתחילה צריך לאכול פת. ה)

^{אוצר החכמה}

יצחק (סי' ריב).

ובילקו"י (שבת כרך א ח"א עמ' כו מהדר' תשע"א) הבאנו מאבודרהם (דיני שלש סעודות) שכתב, כשיראה שהיא מצוה לאכול שלש סעודות, לא יאכל בשום סעודה מהם כי אם בשיעור שיוכל לאכול בהגיע זמן הסעודה שאחריה, נמצאו כל סעודותיו לשם מצוה ולשובע נפשו, וישאר לבו פנוי לעסוק בדברי תורה, ונמצא כובש יצרו בסלקו האוכל מלפניו בעודו תאב לו". וזה סיוע לומר שבשבת מותר לעשות תענית הראב"ד.

ויראתי ומשניותי אל תפריד רגע ממחשבתך ומעט במאכל ומשתה אפילו בשבתות וימים טובים, וכל מחשבותיך לא יהיו אלא ב"י.

וכן הביא בספר שכחת הלקט שבסוף ספר ילקוט הראובני (ערך ימים טובים), בפורים ובליל פסח יכול האדם לשנות כל יין שירצה, וכדי שלא ישטינו עליהם, נוהגים להתענות בערב פורים ובערב פסח, כדי להכניעם ולהורות שאינם אוכלים ושותים להשלים תאות יצה"ר, אלא לעבודת קונו. משמיה דהמגיד למרנא הב"י ז"ל, ע"כ. והובא בשו"ת שיח

מצוה להרבות בסעודת פורים, ואם צריך פת בסעודת פורים

ולפ"ז הואיל ונאמר בפורים לעשות אותם ימי משתה ושמחה, צריך לאכול פת, כדין יום טוב שחייב לאכול בו פת לקיים מצות שמחת יום טוב. ומה שאמרו במגילה (ה): יום טוב לא קבלו עליהו, זהו רק לענין איסור מלאכה, אבל לענין שאר דברים התלויים בשמחה, אין שמחה בלא אכילה ושתיה (מו"ק ט.), ועיקר אכילה הוא לחם.

וכן מבואר בדברי המאירי ביצה (טו): דפורים צריך קביעות סעודה משום שמחה יתרה. וז"ל המאירי שם: ר"ח וחולו של מועד וחנוכה אסורין בתענית ואין צריכין קביעות סעודה בפת, אלא במיני תרגימא. פורים ומעלי יומי דכיפורא צריכים, קביעות סעודה לד"ה, ע"כ.

אולם הרמב"ם (בפ"ב מהל' ברכות הי"ג) כתב: בר"ח אם שכח ולא אמר יעלה ויבוא ונזכר אחר שהתחיל ברכה רביעית אינו חוזר, וכן בחולו של מועד ובחנוכה ובפורים אם שכח ולא הזכיר הענין בברהמ"ז אינו חוזר. ומבואר שדין פורים בזה כדין ר"ח וחזה"מ, שאם ירצה שלא לאכול פת אלא מיני תרגימא רשאי, לפיכך אין מחזירים אותו.

ונראה הטעם כמו שכתב בשו"ת הגרעק"א (בהשמטות לס' א), שנראה שחיוב אכילת פת ביום טוב אינו מטעם מצות שמחה ביום טוב, שהרי בשבת אין חיוב בשמחה, (כמ"ש בתוס' מו"ק כג:), אלא שכבוד ועונג שבת הוא לקבוע סעודה על הפת, וכבוד ועונג עם שמחה הם שני עניינים נפרדים, כמו שמתבאר מדברי הרמב"ם (בהלכות יו"ט פ"ו ה"טז). ותדע שהרי חזה"מ אע"פ שיש בו חיוב שמחה. מכל מקום איז בו

ה) הנה הרמב"ם (בפ"ב מהל' מגילה הלכה י"ד-ט"ו), כתב: מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועיירות, ויום חמשה עשר לבני כרכים המוקפים חומה, לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות לרעים ומתנות לאביונים. וסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו. וכיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, וישתה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. ע"כ. ולכאורה ממה שכתב: שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה, נראה שצריך לעשות סעודה בפת, כי לחם לבב אנוש "יסעד". ואף על פי שאין שמחה אלא בבשר ויין (פסחים קט.). מ"מ צריך לאכול גם פת שהוא עיקר הסעודה.

וכן מתבאר ממ"ש הרא"ש (ברכות פ"ז סי' כ"ג), על דברי הגמרא (ברכות מט.): טעה ולא הזכיר של ר"ח בתפלה מחזירים אותו, בברהמ"ז אין מחזירים אותו, מ"ט, בתפלה דלא מצי מיפטר נפשיה מהדרין ליה, בברהמ"ז דמצי למיפטר נפשיה, דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, לא מהדרין ליה. וכתב הרא"ש, פירוש אי בעי לא אכיל, היינו פת שיצטרך לברך ברהמ"ז, שהרי אפשר שיאכל פירות וירקות, אבל להתענות אסור וכו', אבל בשבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל פת, אם טעה בברהמ"ז מחזירין אותו וכו', ותירץ רבינו יהודה, שלעולם חייב אדם לאכול פת ביו"ט משום שמחת יום טוב. ע"ש. וכתב במעדני יו"ט (אות ז): ואע"פ שאמרו אין שמחה אלא בבשר, היינו לומר שבבשר יש שמחה, אבל ודאי שצריך לאכול פת עמו, וכמו שסיים רבינו שעיקר אכילה הוא לחם. ע"כ.

ו. וכיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו. ויש להדר אחר בשר בהמה חלק (גלאט), שיש אומרים שאין יוצאים ידי חובה בבשר עוף ודגים שאין שמחה אלא בבשר בהמה. ואם קשה לו בבשר בהמה, יאכל בשר עוף. ו.

אחרת עמו, מה שכתבתי נ"ל עיקר ההלכה, כי מן הדין היה נ"ל שלעולם אינו חוזר בברהמ"ז בפורים, כי לא מצינו שיהיה חייב לאכול פת בפורים, ויכול לפטור עצמו בשאר מיני מטעמים. לפיכך בנידון זה שכבר אכל, פשוט שאין להחזירו, ויש לחוש לספק ברכה לבטלה. ע"כ דברי המג"א. ובאמת שהדבר מפורש בדברי הרמב"ם (ספ"ב מהל' ברכות) הנ"ל שאינו חוזר בברהמ"ז של סעודת פורים, אפי' לא סעד אלא סעודה אחת בכל היום. ומשום שאינו חייב לאכול פת. וכ"כ בשו"ת תה"ד (סי' לח).

ובריטב"א (מגילה ה:) "משתה מלמד שאסור בתענית. פי' ומ"מ כיון דאכל אפילו מיני פירות שוב אין בו איסור דומיא דמועד דאי בעי לא אכיל אלא פירות, מיהו חייב לקיים מצות סעודה כל שאפשר, ותענית חלום מותר בו אפילו ליחיד, וציבור שהיו מתענים ופגעו בפורים אין מפסיקין כדאיתא בדוכתה (תענית טו:) בהדיא". [ובריטב"א: (תענית דף ל:) ואין שמחה אלא באכילה כדאמרין גבי רגלים וגבי פורים, ע"כ].

וכ"כ בברכי יוסף (ר"ס תרצה), בשם קדוש אחד בתשובה, שאם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא. וכ"ה בא"ר. וכן מבואר מדברי כמה ראשונים דמה שצריך פת לסעודת שבת ויו"ט אינו משום שמחה, אלא משום עונג, וממילא בפורים שאין בו עונג א"צ פת. [וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן שמ) שהעלה שהעיקר כדברי המג"א שמעיקר הדין א"צ לאכול פת בפורים, מיהו אבל צריך לאכול מצד מנהגא שנהגו בו יו"ט, ומטעם זה צריך ג"כ אכילת כזית בכדי אכילת פרס דוקא]. ומ"מ נכון לחוש לכתחילה להסוברים שצריכה פת, ותע"ב. וע' בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' פט), ובחזו"ע (פורים עמ' קעג).

יאכל בשר ויתקן סעודה נאה ויהדר אחר בשר בהמה ולפחות בשר עוף

ראיה, שאפשר שהרמב"ם לשיטתו, שביו"ט ג"כ אין שמחה אלא בבשר ויין. וצ"ע בזה. ומ"מ הכל מודים שיש שמחה מיוחדת בבשר, וגם ביום טוב מהדרין אחר בשר, כדי לקיים מצות שמחה בבשר, ובבשר בהמה יותר מבשר עוף. [וכן מצינו שנוהגים איסור באכילת בשר מ"ח אב משום שמצוה למעט

חיוב באכילת פת, עכת"ד. ולפ"ז גם בפורים אף על פי שנאמר בו שמחה, אינו חייב באכילת פת. הילכך אין מחזירים אותו.

ואמנם בשו"ת מהרש"ל (סי' מח) כתב, שאם שכח לומר על הנסים בברהמ"ז בסעודת פורים צריך לחזור, שכן נמצא במדרכי בכ"י שהגיה גדול הדור הגאון רבי יעקב פולאק ז"ל, דבשבת ויו"ט ופורים דלא סגי דלא אכיל פת מחזירים אותו. דסעודת פורים הטילו חכמים חובה על כל ישראל לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ועשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולכן החמירו בו שלא לישב בתענית כלל יותר משבתות וימים טובים שמותר להתענות בהם תענית חלום, וכמ"ש בפסחים (סח:) על מר בריה דרבנא שהיה מתענה כל השנה חוץ מיו"ט של עצרת ופורים וערב יוה"כ. וא"כ סברא הוא שדין סעודת פורים לא גרע מסעודת שבת דלא סגי דלא אכיל פת. וכמ"ש הרא"ש (ברכות מט.), שחובה לאכול פת ביו"ט משום שמחה וכו'. וכ"ש פורים שנקבע למשתה ושמחה שצריך סעודה קבועה בפת, ואם שכח מעין המאורע חוזר ע"כ. וכ"כ בספר מטה משה (סי' תתריא). וזה עומד מנגד לדברי הרמב"ם הנ"ל.

והמג"א (סי' תרצה סק"ט) הביא דברי מהרש"ל הנ"ל, וכתב על זה, וצריך עיון שלא יהיה ברהמ"ז עדיף מתפלה שחובה היא, ואעפ"כ אם שכח על הנסים אין מחזירים אותו, וכל שכן בברהמ"ז. ועכ"פ אם אכל סעודה אחת ביום שוב אין מחזירים אותו, שהרי רשאי שלא לאכול יותר. וכיו"ב כתב בב"י (סי' קפ"ח) בשם התוס' (ברכות מט: ד"ה א'), שאם אכל סעודה נוספת על חיובו בשבת ושכח לומר רצה והחליצנו בברהמ"ז אינו חוזר. ואע"פ שרש"ל רוח

(ו' ז"ל הרמב"ם (מגילה פ"ב ה"ט)) כיצד חובת סעודה זו, שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות, ע"כ. וצ"ע שכיון שאין שמחה בזמן הזה אלא ביין כמש"כ הב"י (או"ח תקטז), א"כ מנ"ל שבפורים צריך בשר. יותר משבת ויו"ט. ומדברי הרמב"ם איז